

De jubileumuitgave van de flora van Heukels (1883-1983)

door M. T. Jansen

Een herdruk van een flora wordt veelal gepresenteerd als 'herziene, verbeterde en uitgebreide druk'. Deze aanprijzing is bij de Jubileumuitgave niet van toepassing. Konden de 14e tot en met de 19e druk nog 'herzien en uitgebreid' heten, de nieuwe Heukels/Van der Meijden (20e druk) verschilt 'uiterlijk en innerlijk' in zoveel opzichten van alle voorgaande drukken dat gerust van een geheel vernieuwde 'Heukels' gesproken mag worden.

Uitvoering en opzet

Qua uiterlijk zien we dat de flora iets breder en iets dunner is geworden. Voor zakformaat is de flora hiermee wat aan de forse kant, maar het blijft een handzaam boek dat zich vlot laat meenemen in een kleine schoudertas. De kleur van het omslag is door een recensent in een dagblad nogal onvriendelijk als 'gifgroen' aangeduid. De geelgroene kleur, die men 'mosterdgroen' zou kunnen noemen, is inderdaad wat ongewoon, maar daar is wel aan te wennen. Wel roept de duurzaamheid van het omslag vragen op. Hoewel het te prijzen valt, dat de uitgever naar een alternatief voor het harde omslag heeft gezocht, vind ik dit niet bepaald slijtvaste omslag minder dan het omslag dat

bijvoorbeeld de Engelse zakflora of de KNNV-mossensflora siert. Hoewel menige vindingrijke florist een en ander d.m.v. een kaft zal weten te verduurzamen, verdient dit boek een beter 'jasje'! Wanneer we de flora openslaan springt onmiddellijk de nieuwe vormgeving/lay-out van de nieuwe Heukels in het oog. De pagina's zijn in twee kolommen gedrukt en de illustraties staan niet langer alleen bovenaan de bladzijde maar overal op de bladzijde in de tekst. Door deze lay-out, een uitgekende keuze van het wat kleinere, maar goed leesbare lettertype en een goede papierkeuze kon men in 520 cm³ of, anders benaderd, 550 gram een formidabele hoeveelheid gegevens en illustraties kwijt.

In de nieuwe editie van de Flora van Nederland werd ook de lay-out grondig herzien; links een bladzijde uit de 19e druk (1977), rechts een uit de 20e druk (1983).

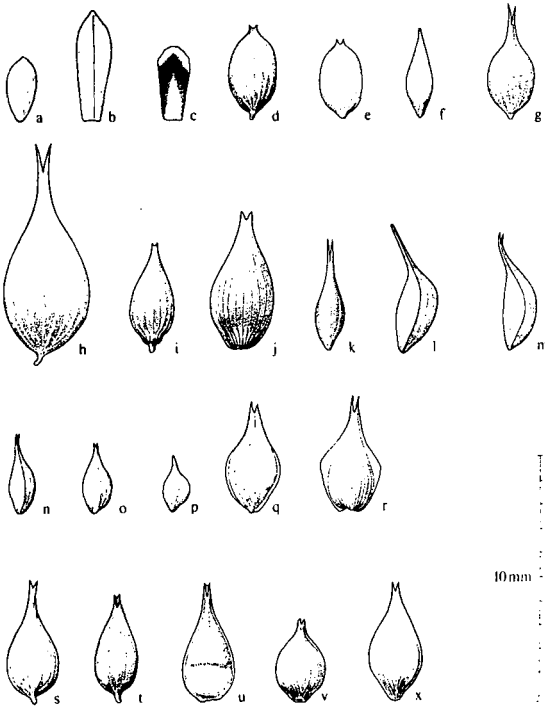
656
137. Compositae.
111. Compositae / 55 Lactuco / 56 Mycelis / 57 Taraxacum
405

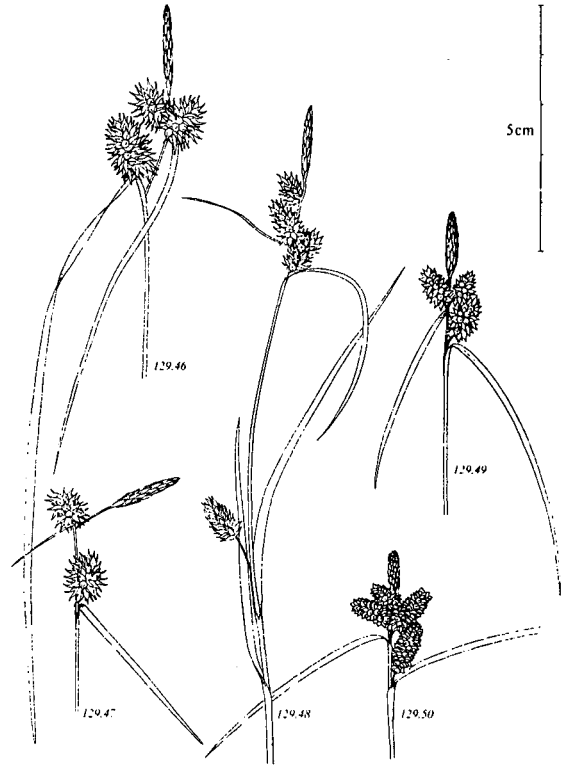
Fig. 795. *Chondrilla juncea*.

38. *Chondrilla L.*
Stengel vertakt, behaard. Wortelstelsel bladen bewijst veeleerlijk, in een niet, de bloeiende lijn lancet- tot lijnvechtig. Hoofdbloem klein, afwisselend of 2 tot 3 rijen, aan de basis van de bladen. Bloemhoofd klein, deels open, deels gesloten. Vriestellen aan de top met 3 lancetvormige tanden rondom de ascel, die 1 cm. 2. Juli, aug. Op droge, zandige heidevelden en langs wegen. Adv. Uit Z.-Europa. Fig. 795. Kalkbloem. G. Jansen L.

79. *Taraxacum Wigg.* Paardbloem.
Zie J. L. van Soest in N. K. A. 49, 1959, p. 232-23; 1961, p. 232-23; A. H. N. 4, 1959, p. 247; 1966, p. 247; 1967, p. 247; 1968, p. 247; 1969, p. 247; 1970, p. 247; 1971, p. 247; 1972, p. 247; 1973, p. 247; 1974, p. 247; 1975, p. 247; 1976, p. 247; 1977, p. 247; 1978, p. 247; 1979, p. 247; 1980, p. 247; 1981, p. 247; 1982, p. 247; 1983, p. 247; 1984, p. 247; 1985, p. 247; 1986, p. 247; 1987, p. 247; 1988, p. 247; 1989, p. 247; 1990, p. 247; 1991, p. 247; 1992, p. 247; 1993, p. 247; 1994, p. 247; 1995, p. 247; 1996, p. 247; 1997, p. 247; 1998, p. 247; 1999, p. 247; 2000, p. 247; 2001, p. 247; 2002, p. 247; 2003, p. 247; 2004, p. 247; 2005, p. 247; 2006, p. 247; 2007, p. 247; 2008, p. 247; 2009, p. 247; 2010, p. 247; 2011, p. 247; 2012, p. 247; 2013, p. 247; 2014, p. 247; 2015, p. 247; 2016, p. 247; 2017, p. 247; 2018, p. 247; 2019, p. 247; 2020, p. 247; 2021, p. 247; 2022, p. 247; 2023, p. 247; 2024, p. 247; 2025, p. 247; 2026, p. 247; 2027, p. 247; 2028, p. 247; 2029, p. 247; 2030, p. 247; 2031, p. 247; 2032, p. 247; 2033, p. 247; 2034, p. 247; 2035, p. 247; 2036, p. 247; 2037, p. 247; 2038, p. 247; 2039, p. 247; 2040, p. 247; 2041, p. 247; 2042, p. 247; 2043, p. 247; 2044, p. 247; 2045, p. 247; 2046, p. 247; 2047, p. 247; 2048, p. 247; 2049, p. 247; 2050, p. 247; 2051, p. 247; 2052, p. 247; 2053, p. 247; 2054, p. 247; 2055, p. 247; 2056, p. 247; 2057, p. 247; 2058, p. 247; 2059, p. 247; 2060, p. 247; 2061, p. 247; 2062, p. 247; 2063, p. 247; 2064, p. 247; 2065, p. 247; 2066, p. 247; 2067, p. 247; 2068, p. 247; 2069, p. 247; 2070, p. 247; 2071, p. 247; 2072, p. 247; 2073, p. 247; 2074, p. 247; 2075, p. 247; 2076, p. 247; 2077, p. 247; 2078, p. 247; 2079, p. 247; 2080, p. 247; 2081, p. 247; 2082, p. 247; 2083, p. 247; 2084, p. 247; 2085, p. 247; 2086, p. 247; 2087, p. 247; 2088, p. 247; 2089, p. 247; 2090, p. 247; 2091, p. 247; 2092, p. 247; 2093, p. 247; 2094, p. 247; 2095, p. 247; 2096, p. 247; 2097, p. 247; 2098, p. 247; 2099, p. 247; 2100, p. 247; 2101, p. 247; 2102, p. 247; 2103, p. 247; 2104, p. 247; 2105, p. 247; 2106, p. 247; 2107, p. 247; 2108, p. 247; 2109, p. 247; 2110, p. 247; 2111, p. 247; 2112, p. 247; 2113, p. 247; 2114, p. 247; 2115, p. 247; 2116, p. 247; 2117, p. 247; 2118, p. 247; 2119, p. 247; 2120, p. 247; 2121, p. 247; 2122, p. 247; 2123, p. 247; 2124, p. 247; 2125, p. 247; 2126, p. 247; 2127, p. 247; 2128, p. 247; 2129, p. 247; 2130, p. 247; 2131, p. 247; 2132, p. 247; 2133, p. 247; 2134, p. 247; 2135, p. 247; 2136, p. 247; 2137, p. 247; 2138, p. 247; 2139, p. 247; 2140, p. 247; 2141, p. 247; 2142, p. 247; 2143, p. 247; 2144, p. 247; 2145, p. 247; 2146, p. 247; 2147, p. 247; 2148, p. 247; 2149, p. 247; 2150, p. 247; 2151, p. 247; 2152, p. 247; 2153, p. 247; 2154, p. 247; 2155, p. 247; 2156, p. 247; 2157, p. 247; 2158, p. 247; 2159, p. 247; 2160, p. 247; 2161, p. 247; 2162, p. 247; 2163, p. 247; 2164, p. 247; 2165, p. 247; 2166, p. 247; 2167, p. 247; 2168, p. 247; 2169, p. 247; 2170, p. 247; 2171, p. 247; 2172, p. 247; 2173, p. 247; 2174, p. 247; 2175, p. 247; 2176, p. 247; 2177, p. 247; 2178, p. 247; 2179, p. 247; 2180, p. 247; 2181, p. 247; 2182, p. 247; 2183, p. 247; 2184, p. 247; 2185, p. 247; 2186, p. 247; 2187, p. 247; 2188, p. 247; 2189, p. 247; 2190, p. 247; 2191, p. 247; 2192, p. 247; 2193, p. 247; 2194, p. 247; 2195, p. 247; 2196, p. 247; 2197, p. 247; 2198, p. 247; 2199, p. 247; 2200, p. 247; 2201, p. 247; 2202, p. 247; 2203, p. 247; 2204, p. 247; 2205, p. 247; 2206, p. 247; 2207, p. 247; 2208, p. 247; 2209, p. 247; 2210, p. 247; 2211, p. 247; 2212, p. 247; 2213, p. 247; 2214, p. 247; 2215, p. 247; 2216, p. 247; 2217, p. 247; 2218, p. 247; 2219, p. 247; 2220, p. 247; 2221, p. 247; 2222, p. 247; 2223, p. 247; 2224, p. 247; 2225, p. 247; 2226, p. 247; 2227, p. 247; 2228, p. 247; 2229, p. 247; 2230, p. 247; 2231, p. 247; 2232, p. 247; 2233, p. 247; 2234, p. 247; 2235, p. 247; 2236, p. 247; 2237, p. 247; 2238, p. 247; 2239, p. 247; 2240, p. 247; 2241, p. 247; 2242, p. 247; 2243, p. 247; 2244, p. 247; 2245, p. 247; 2246, p. 247; 2247, p. 247; 2248, p. 247; 2249, p. 247; 2250, p. 247; 2251, p. 247; 2252, p. 247; 2253, p. 247; 2254, p. 247; 2255, p. 247; 2256, p. 247; 2257, p. 247; 2258, p. 247; 2259, p. 247; 2260, p. 247; 2261, p. 247; 2262, p. 247; 2263, p. 247; 2264, p. 247; 2265, p. 247; 2266, p. 247; 2267, p. 247; 2268, p. 247; 2269, p. 247; 2270, p. 247; 2271, p. 247; 2272, p. 247; 2273, p. 247; 2274, p. 247; 2275, p. 247; 2276, p. 247; 2277, p. 247; 2278, p. 247; 2279, p. 247; 2280, p. 247; 2281, p. 247; 2282, p. 247; 2283, p. 247; 2284, p. 247; 2285, p. 247; 2286, p. 247; 2287, p. 247; 2288, p. 247; 2289, p. 247; 2290, p. 247; 2291, p. 247; 2292, p. 247; 2293, p. 247; 2294, p. 247; 2295, p. 247; 2296, p. 247; 2297, p. 247; 2298, p. 247; 2299, p. 247; 2300, p. 247; 2301, p. 247; 2302, p. 247; 2303, p. 247; 2304, p. 247; 2305, p. 247; 2306, p. 247; 2307, p. 247; 2308, p. 247; 2309, p. 247; 2310, p. 247; 2311, p. 247; 2312, p. 247; 2313, p. 247; 2314, p. 247; 2315, p. 247; 2316, p. 247; 2317, p. 247; 2318, p. 247; 2319, p. 247; 2320, p. 247; 2321, p. 247; 2322, p. 247; 2323, p. 247; 2324, p. 247; 2325, p. 247; 2326, p. 247; 2327, p. 247; 2328, p. 247; 2329, p. 247; 2330, p. 247; 2331, p. 247; 2332, p. 247; 2333, p. 247; 2334, p. 247; 2335, p. 247; 2336, p. 247; 2337, p. 247; 2338, p. 247; 2339, p. 247; 2340, p. 247; 2341, p. 247; 2342, p. 247; 2343, p. 247; 2344, p. 247; 2345, p. 247; 2346, p. 247; 2347, p. 247; 2348, p. 247; 2349, p. 247; 2350, p. 247; 2351, p. 247; 2352, p. 247; 2353, p. 247; 2354, p. 247; 2355, p. 247; 2356, p. 247; 2357, p. 247; 2358, p. 247; 2359, p. 247; 2360, p. 247; 2361, p. 247; 2362, p. 247; 2363, p. 247; 2364, p. 247; 2365, p. 247; 2366, p. 247; 2367, p. 247; 2368, p. 247; 2369, p. 247; 2370, p. 247; 2371, p. 247; 2372, p. 247; 2373, p. 247; 2374, p. 247; 2375, p. 247; 2376, p. 247; 2377, p. 247; 2378, p. 247; 2379, p. 247; 2380, p. 247; 2381, p. 247; 2382, p. 247; 2383, p. 247; 2384, p. 247; 2385, p. 247; 2386, p. 247; 2387, p. 247; 2388, p. 247; 2389, p. 247; 2390, p. 247; 2391, p. 247; 2392, p. 247; 2393, p. 247; 2394, p. 247; 2395, p. 247; 2396, p. 247; 2397, p. 247; 2398, p. 247; 2399, p. 247; 2400, p. 247; 2401, p. 247; 2402, p. 247; 2403, p. 247; 2404, p. 247; 2405, p. 247; 2406, p. 247; 2407, p. 247; 2408, p. 247; 2409, p. 247; 2410, p. 247; 2411, p. 247; 2412, p. 247; 2413, p. 247; 2414, p. 247; 2415, p. 247; 2416, p. 247; 2417, p. 247; 2418, p. 247; 2419, p. 247; 2420, p. 247; 2421, p. 247; 2422, p. 247; 2423, p. 247; 2424, p. 247; 2425, p. 247; 2426, p. 247; 2427, p. 247; 2428, p. 247; 2429, p. 247; 2430, p. 247; 2431, p. 247; 2432, p. 247; 2433, p. 247; 2434, p. 247; 2435, p. 247; 2436, p. 247; 2437, p. 247; 2438, p. 247; 2439, p. 247; 2440, p. 247; 2441, p. 247; 2442, p. 247; 2443, p. 247; 2444, p. 247; 2445, p. 247; 2446, p. 247; 2447, p. 247; 2448, p. 247; 2449, p. 247; 2450, p. 247; 2451, p. 247; 2452, p. 247; 2453, p. 247; 2454, p. 247; 2455, p. 247; 2456, p. 247; 2457, p. 247; 2458, p. 247; 2459, p. 247; 2460, p. 247; 2461, p. 247; 2462, p. 247; 2463, p. 247; 2464, p. 247; 2465, p. 247; 2466, p. 247; 2467, p. 247; 2468, p. 247; 2469, p. 247; 2470, p. 247; 2471, p. 247; 2472, p. 247; 2473, p. 247; 2474, p. 247; 2475, p. 247; 2476, p. 247; 2477, p. 247; 2478, p. 247; 2479, p. 247; 2480, p. 247; 2481, p. 247; 2482, p. 247; 2483, p. 247; 2484, p. 247; 2485, p. 247; 2486, p. 247; 2487, p. 247; 2488, p. 247; 2489, p. 247; 2490, p. 247; 2491, p. 247; 2492, p. 247; 2493, p. 247; 2494, p. 247; 2495, p. 247; 2496, p. 247; 2497, p. 247; 2498, p. 247; 2499, p. 247; 2500, p. 247; 2501, p. 247; 2502, p. 247; 2503, p. 247; 2504, p. 247; 2505, p. 247; 2506, p. 247; 2507, p. 247; 2508, p. 247; 2509, p. 247; 2510, p. 247; 2511, p. 247; 2512, p. 247; 2513, p. 247; 2514, p. 247; 2515, p. 247; 2516, p. 247; 2517, p. 247; 2518, p. 247; 2519, p. 247; 2520, p. 247; 2521, p. 247; 2522, p. 247; 2523, p. 247; 2524, p. 247; 2525, p. 247; 2526, p. 247; 2527, p. 247; 2528, p. 247; 2529, p. 247; 2530, p. 247; 2531, p. 247; 2532, p. 247; 2533, p. 247; 2534, p. 247; 2535, p. 247; 2536, p. 247; 2537, p. 247; 2538, p. 247; 2539, p. 247; 2540, p. 247; 2541, p. 247; 2542, p. 247; 2543, p. 247; 2544, p. 247; 2545, p. 247; 2546, p. 247; 2547, p. 247; 2548, p. 247; 2549, p. 247; 2550, p. 247; 2551, p. 247; 2552, p. 247; 2553, p. 247; 2554, p. 247; 2555, p. 247; 2556, p. 247; 2557, p. 247; 2558, p. 247; 2559, p. 247; 2560, p. 247; 2561, p. 247; 2562, p. 247; 2563, p. 247; 2564, p. 247; 2565, p. 247; 2566, p. 247; 2567, p. 247; 2568, p. 247; 2569, p. 247; 2570, p. 247; 2571, p. 247; 2572, p. 247; 2573, p. 247; 2574, p. 247; 2575, p. 247; 2576, p. 247; 2577, p. 247; 2578, p. 247; 2579, p. 247; 2580, p. 247; 2581, p. 247; 2582, p. 247; 2583, p. 247; 2584, p. 247; 2585, p. 247; 2586, p. 247; 2587, p. 247; 2588, p. 247; 2589, p. 247; 2590, p. 247; 2591, p. 247; 2592, p. 247; 2593, p. 247; 2594, p. 247; 2595, p. 247; 2596, p. 247; 2597, p. 247; 2598, p. 247; 2599, p. 247; 2600, p. 247; 2601, p. 247; 2602, p. 247; 2603, p. 247; 2604, p. 247; 2605, p. 247; 2606, p. 247; 2607, p. 247; 2608, p. 247; 2609, p. 247; 2610, p. 247; 2611, p. 247; 2612, p. 247; 2613, p. 247; 2614, p. 247; 2615, p. 247; 2616, p. 247; 2617, p. 247; 2618, p. 247; 2619, p. 247; 2620, p. 247; 2621, p. 247; 2622, p. 247; 2623, p. 247; 2624, p. 247; 2625, p. 247; 2626, p. 247; 2627, p. 247; 2628, p. 247; 2629, p. 247; 2630, p. 247; 2631, p. 247; 2632, p. 247; 2633, p. 247; 2634, p. 247; 2635, p. 247; 2636, p. 247; 2637, p. 247; 2638, p. 247; 2639, p. 247; 2640, p. 247; 2641, p. 247; 2642, p. 247; 2643, p. 247; 2644, p. 247; 2645, p. 247; 2646, p. 247; 2647, p. 247; 2648, p. 247; 2649, p. 247; 2650, p. 247; 2651, p. 247; 2652, p. 247; 2653, p. 247; 2654, p. 247; 2655, p. 247; 2656, p. 247; 2657, p. 247; 2658, p. 247; 2659, p. 247; 2660, p. 247; 2661, p. 247; 2662, p. 247; 2663, p. 247; 2664, p. 247; 2665, p. 247; 2666, p. 247; 2667, p. 247; 2668, p. 247; 2669, p. 247; 2670, p. 247; 2671, p. 247; 2672, p. 247; 2673, p. 247; 2674, p. 247; 2675, p. 247; 2676, p. 247; 2677, p. 247; 2678, p. 247; 2679, p. 247; 2680, p. 247; 2681, p. 247; 2682, p. 247; 2683, p. 247; 2684, p. 247; 2685, p. 247; 2686, p. 247; 2687, p. 247; 2688, p. 247; 2689, p. 247; 2690, p. 247; 2691, p. 247; 2692, p. 247; 2693, p. 247; 2694, p. 247; 2695, p. 247; 2696, p. 247; 2697, p. 247; 2698, p. 247; 2699, p. 247; 2700, p. 247; 2701, p. 247; 2702, p. 247; 2703, p. 247; 2704, p. 247; 2705, p. 247; 2706, p. 247; 2707, p. 247; 2708, p. 247; 2709, p. 247; 2710, p. 247; 2711, p. 247; 2712, p. 247; 2713, p. 247; 2714, p. 247; 2715, p. 247; 2716, p. 247; 2717, p. 247; 2718, p. 247; 2719, p. 247; 2720, p. 247; 2721, p. 247; 2722, p. 247; 2723, p. 247; 2724, p. 247; 2725, p. 247; 2726, p. 247; 2727, p. 247; 2728, p. 247; 2729, p. 247; 2730, p. 247; 2731, p. 247; 2732, p. 247; 2733, p. 247; 2734, p. 247; 2735, p. 247; 2736, p. 247; 2737, p. 247; 2738, p. 247; 2739, p. 247; 2740, p. 247; 2741, p. 247; 2742, p. 247; 2743, p. 247; 2744, p. 247; 2745, p. 247; 2746, p. 247; 2747, p. 247; 2748, p. 247; 2749, p. 247; 2750, p. 247; 2751, p. 247; 2752, p. 247; 2753, p. 247; 2754, p. 247; 2755, p. 247; 2756, p. 247; 2757, p. 247; 2758, p. 247; 2759, p. 247; 2760, p. 247; 2761, p. 247; 2762, p. 247; 2763, p. 247; 2764, p. 247; 2765, p. 247; 2766, p. 247; 2767, p. 247; 2768, p. 247; 2769, p. 247; 2770, p. 247; 2771, p. 247; 2772, p. 247; 2773, p. 247; 2774, p. 247; 2775, p. 247; 2776, p. 247; 2777, p. 247; 2778, p. 247; 2779, p. 247; 2780, p. 247; 2781, p. 247; 2782, p. 247; 2783, p. 247; 2784, p. 247; 2785, p. 247; 2786, p. 247; 2787, p. 247; 2788, p. 247; 2789, p. 247; 2790, p. 247; 2791, p. 247; 2792, p. 247; 2793, p. 247; 2794, p. 247; 2795, p. 247; 2796, p. 247; 2797, p. 247; 2798, p. 247; 2799, p. 247; 2800, p. 247; 2801, p. 247; 2802, p. 247; 2803, p. 247; 2804, p. 247; 2805, p. 247; 2806, p. 247; 2807, p. 247; 2808, p. 247; 2809, p. 247; 2810, p. 247; 2811, p. 247; 2812, p. 247; 2813, p. 247; 2814, p

Plaat 21: a *Carex pullescens*; b *C. carophyllea*; c *C. ericetorum*; d *C. huxbaumii*; e *C. hartmannii*; f *C. strigosa*; g *C. rostrata*; h *C. vesicaria*; i *C. acutiformis*; j *C. riparia*; k *C. schultzei*; l *C. flava*; m *C. lepidocarpa*; n *C. tumidicarpa*; o *C. oederi* subsp. *oederi*; p *C. oederi* subsp. *pulchella*; q *C. disticha*; r *C. arenaria*; s *C. cuprina*; t *C. vulpina*; u *C. spicata*; v *C. muricata*; x *C. divisa* subsp. *leersii*

Figuur 129.46 *Carex flava*; 47 *C. lepidocarpa*; 48 *C. tumidicarpa*; 49 *C. oederi* subsp. *oederi*; 50 *C. oederi* subsp. *pulchella*

In de nieuwste editie van de Heukels-Van der Meijden-flora werden ondermeer de illustraties van de Zeggen (*Carex*) geheel vernieuwd.

Behalve de bladzijden zijn ook de families en daarin de geslachten genummerd. De familie- en geslachtsnummers worden ook bovenaan de bladzijde vermeld, hetgeen het opzoeken vergemakkelijkt omdat in de registers van plantennamen naar deze nummers verwezen wordt.

Beperking van het aantal soorten

In hun streven om de handzaamheid en de hanteerbaarheid van deze flora te vergroten hebben de bewerkers terecht gemeend de Heukels in de pas te moeten laten lopen met de flora's van onze buurlanden door sier-, tuin- en kamerplanten uit de flora te verwijderen. Ook minder bekende cultuurplanten van akker en moestuin zijn eruit gewipt. Wel gebleven zijn soorten die nogal eens verwilderd optreden of ingeburgerd zijn en die soorten die het aspect van het landschap (mede-)bepalen.

Een en ander betekent, dat niet alleen het aantal soorten, maar ook het aantal families gereduceerd werd; de 19e druk gaf nog 156 families, de 20e druk nog maar 130. En daarbij dienen we dan nog

te bedenken, dat de 19e druk nog 3 varenfamilies gaf en de 20e druk maar liefst 13. We missen dus zelfs 36 families!

De flora kan ons dus niet meer leren, dat grootmoeders Clivia officieel *Clivia miniata* Regel heet en ook niet dat *Hydrangea paniculata* Sieb ooit met de Nederlandse naam Waterstruik is bedacht. Afrikaantjes hebben zich nog maar net kunnen handhaven, omdat het Geelgroen afrikaantje (*Tagetes minuta*), een soort zonder sierwaarde, nogal eens adventief gevonden wordt.

Haver, rogge, gerst, tarwe, maïs, boon en pronkboon zijn gebleven, alsook een uitgebreid coniferenassortiment uit onze bossen. Soorten als Himalayaceder, Atlasceder, Ginkgo, hoe sierlijk of bijzonder ook, moesten het veld ruimen.

Het schrappen van sierplanten heeft tot gevolg, dat de tabellen eenvoudiger kunnen worden gehouden en dat de omvang van de flora beperkt blijft. Wie opruiming houdt, staat telkens voor de vraag 'bewaren of wegdoen?' en het is moeilijk om geval voor geval beoordelend consequent te blijven. Het kan dus niet uitblijven, dat een serieus flora-gebruiker kritiek zal hebben op de sanering.

Daarom veroorloof ik mij enkele opmerkingen die mogelijk van belang zijn voor de 21e druk in 1985.

* Boerenjasmijn (*Philadelphus*, pag. 180-46.4) en *Deutzia* (46.5) met resp. 3 en 2(+ 2 hybr.) opgenomen soorten kunnen net als de 'Waterstruik', als sierheesters die zelden of niet verwilderen uit de flora verwijderd worden. Handhaven van deze soorten zou als consequentie moeten hebben, dat naast de *Cotoneaster horizontalis* Decne verscheidene andere *Cotoneasters* een plaatsje verdienen. Immers in vogelbosjes vindt men zonder al te veel moeite kiemplanten en opgeschoten planten van diverse *Cotoneasters*.

* De Wijnstokfamilie (*Vitaceae*) is gehandhaafd wegens inburgering van Wilde Wingerd (*Parthenocissus inserta*). Het schrappen van *Vitis vinifera* lijkt mij minder juist. Het betreft een veel gekweekte soort die bij ons, net als in België, Frankrijk en West-Duitsland, meer dan eens opslaat en zich soms handhaaft langs stene rivieroeveren (o.m. bij Eijsden - waar een paar jarenoude exemplaren staan - en op de Kop van Panterden waar deze soort zo nu en dan opslaat maar zich niet kan handhaven onder invloed van de dynamiek van waterstand en stroom).

Verder hebben de auteurs nog een beperking van het aantal opgenomen soorten weten te bereiken

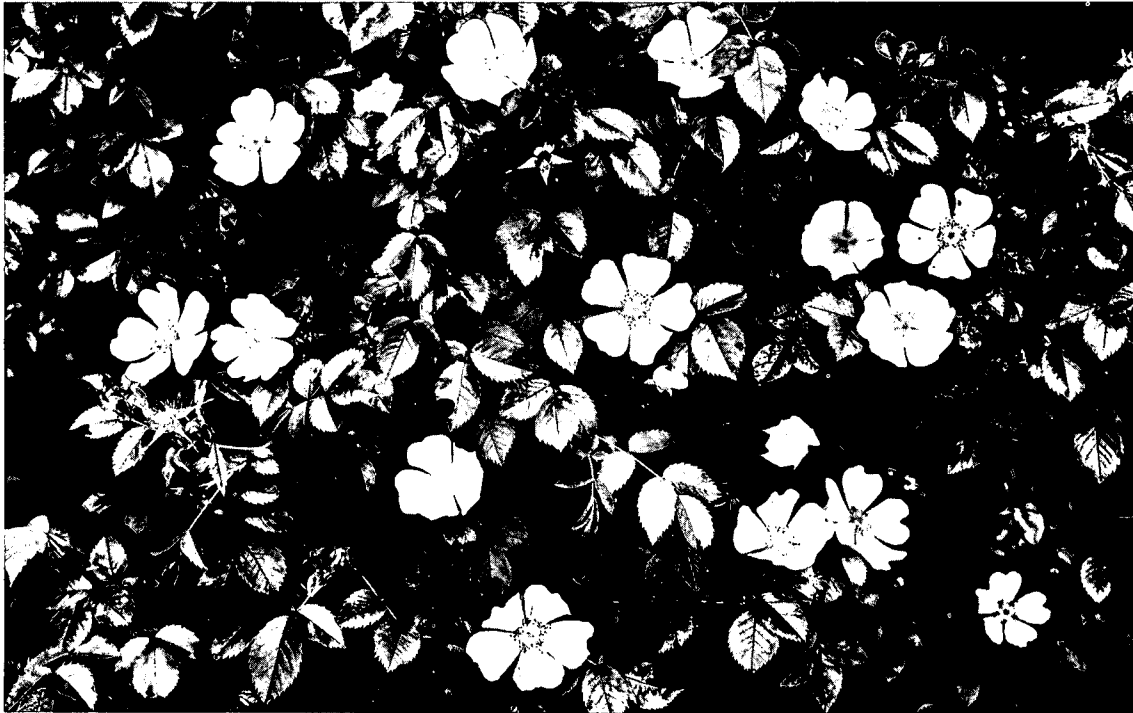
door een kritische houding tegenover het bestaansrecht van heel wat soorten, ondersoorten en variëteiten aan te nemen. Na hun tot 'splitting' neigende voorgangers, tonen zij zich nu meer 'lumpers', dat wil zeggen dat zij diverse sterk verwante taxa die voorheen als even zo vele soorten gerekend werden nu terugbrengen tot één soort. Bovendien staat men huiverig tegenover het erkennen van vele ondersoorten en variëteiten.

Een overzichtje van de gevolgen hiervan voor de 20e druk:

Zandzegge	<i>Carex arenaria</i>	
Rivierduinzegge	<i>Carex ligetica</i>	<i>Carex arenaria</i>
Schaduwzegge	<i>Carex reichenbachii</i>	
Breedbladige orchis	<i>Dactylorchis majalis</i>	
Rietorchis	<i>D. praetermissa</i>	<i>Dactylorhiza majalis</i>
Gevlekte rietorchis	<i>D. praetermissa</i> var. <i>junialis</i>	
Kroopaar	<i>Dactylis glomerata</i>	<i>Dactylis glomerata</i>
IJle kroopaar	<i>Dactylis polygama</i>	
Hondsroos	<i>Rosa canina</i> var. <i>canina</i> <i>Rosa canina</i> var. <i>corymbifera</i>	<i>Rosa canina</i> L.
Struweelroos	<i>Rosa dumalis</i> var. <i>afzeliana</i> <i>Rosa dumalis</i> var. <i>coriifolia</i>	
Viltroos	<i>Rosa tomentosa</i>	
Bottelroos	<i>Rosa villosa</i>	<i>Rosa villosa</i> L.
Niet eerder opgen.	<i>Rosa sherardii</i>	
Egelantier	<i>Rosa rubiginosa</i>	
Kleinbloemige roos	<i>Rosa micrantha</i>	<i>Rosa rubiginosa</i> L.
Kraagroos	<i>Rosa agrestis</i>	

Hondsroos (*Rosa canina*) in bloei

(foto: Ruth van Crevel)

Bij de Bramen (*Rubus*) geven de auteurs alleen *Robus fruticosus* L. (sensu. lato), de Dauwbraam (*Rubus caesius*) en de bastaard van deze beide Bramen *Rubus x corylifolius* Sm.

Bij de Paardebloem (*Taraxacum*) houdt men zich aan de grote soort *Taraxacum officinale* Weber s.l. Wel wordt bij deze soort en ook bij de eerder genoemde *Rubus*soorten verwezen naar de betreffende literatuur. Een oordeel over de reductie van

Rozetak met stekels van de Hondсроos
(foto: Ruth van Crevel)

het aantal soorten bij de Zeggen (*Carex*) en de Handekenskruiden (*Dactylorhiza*) overlatend aan anderen die meer competent zijn, kan voor wat betreft de geslachten *Rubus* en *Taraxacum* opgemerkt worden dat het opnemen van wat nu bekend is over deze moeilijke geslachten een fors Deel II van de Flora van Nederland zou vergen en dit zou in commercieel opzicht zeker geen succes zijn. Dit neemt echter niet weg, dat het opnemen van een paar opvallende paardebloemsoorten als *T. tortilobum* en *T. obliquum* voor de floragebruiker toch wel interessant zou zijn. Bij het geslacht *Rubus* mis ik de explosieve neofiet, de ook wel commercieel geteelde Himalayabraam (een grootvruchtige vorm van *Rubus praecox*). Deze door vogels uitgezaaide braam duikt her en der als in het wild groeiende plant op in spoor- en wegbermen, aan dijken, op gronddepots en ook in tot voor kort braamarme gebieden. Deze soort zou voor de bramenliefhebbers in de toekomst wel eens bramenleverancier nummer één kunnen worden. Men herkent deze Braam gemakkelijk aan de zeer grove stengels (turio's), het grove vijftallige blad met lichte onderkant, de grote bloemtrossen en de nadien verschijnende massa grote zwarte vruchten. Naast de snel verworven plaats in de Nederlandse flora verdient deze neofiet stellig een plaatsje in de Flora van Nederland!

Rozen hebben jarenlang mijn belangstelling gehad en ik heb het desbetreffende gedeelte van de flora met veel aandacht bestudeerd. Ik moet daarbij tot de slotsom komen, dat men er m.i. beter aan gedaan zou hebben wanneer men hier de behandeling uit de 19e druk, voorzien van wat wijzigingen en aanvullingen, gehandhaafd zou hebben. De veranderingen en vereenvoudiging van de 20 druk vind ik niet verantwoord. Zo goed als 'splitters' moeten ook 'lumpers' zich grenzen stellen.

De bewerker spreekt van Hondсроos (*Rosa canina* L.), Bottelroos (*Rosal villosa* L.) en Egelantier (*Rosa rubiginosa* L.). Ik zou hier liever gesproken hebben over de 'caninagroep', de 'villosagroep' en de 'rubiginosagroep'.

Het is hier niet de plaats om deze groepen uitvoerig te behandelen en ik beperk mij daarom tot enige opmerkingen over de 'villosagroep'. Determinerend met de 20e druk van de Heukels brengt men een plant uit deze groep vlot op *Rosa villosa* L.. Werkend met Clapham, Tutin & Warburg (The Flora of the British Isles) of met Rothmaler (Exkursionsflora) kan men dan de determinatie in de 'villosagroep' vervolgen en men komt zonder veel moeite op de soort uit: *R. villosa*, *R. tomentosa* of *R. sherardii*. *Rosa villosa* en *Rosa tomentosa* zijn geheel verschillende planten. *Rosa sherardii* lijkt wat intermediair maar heeft

genoeg duidelijke verschilpunten met *R. villosa* en *R. tomentosa* om als aparte soort opgevat te worden. Er is geen sprake van een reeks tussenvormen van *R. villosa* via *R. sherardii* naar *R. tomentosa* die zou kunnen pleiten voor het 'lumpen' tot een soort *Rosa villosa* L. zoals in de 20e druk gebeurt. Enkele onmiskenbare verschillen tussen *R. villosa* en *R. tomentosa* mogen in dit verband niet onvermeld blijven:

- * *Rosa tomentosa*: Hoog opschietende plant met overhangende takken, bottels langgesteeld (steel langer tot veel langer dan de bottel), kelkbladen meest teruggeslagen en vroeg, d.w.z. voordat de bottel uitgekleurd is, afvallend, bladkleur groen, stekels licht gekromd, wortelopslag ontbreekt.
- * *Rosa villosa*: lager blijvend met rechtopstaande takken, bottel kortgesteeld (steel korter dan de bottel), kelkbladen rechtopstaand, onderaan vlezig verdikt en zo als het ware één geheel vormend met de bottel en blijvend totdat de bottel verrot of verdroogd is, bladkleur blauwgroen, stekels geheel recht, plant met wortelopslag en zo vaak een rozenbosje vormend..

Maar laten we ons hier niet verder verdiepen in taxonomische problemen; over taxonomische kwesties is het laatste woord nog niet gesproken.

Illustraties

De illustraties zijn – opnieuw geclicheerd en daarvoor beter afgedrukt – voor een deel overgenomen uit de voorgaande drukken, maar overigens werden zij grotendeels vervangen door nieuwe van de hand van Jan van Os, Poul Juul, Kirsten Tind en Erlof 't Hart. Deze nieuwe illustraties hebben, samen met de herziene vormgeving, voor de foragebruiker allereerst de bekoring van het nieuwe. Daarbij zijn deze illustraties goed, met zorg uitgekozen en functioneel bij dit determineerwerk.

Enkele opvallende vernieuwingen vindt men bij het geslacht Paardestaart (*Equisetum*), bij de Wilg (*Salix*) waar de verschillende bladvormen afgebeeld werden, bij de Kruisbloemenfamilie (*Cruciferae*), de Schembloemfamilie (*Umbelliferae*) en de Sterrekroosfamilie (*Gallitriche*) waar onder meer de vruchten afgebeeld werden en die samen met de herschreven tekst aansporen om eens serieus met de *Gallitriches* aan de slag te gaan.

Verder vallen er nieuwe illustraties te melden bij de Composieten, waar bijv. nieuwe tekeningen bij de Kruiskruiden (*Senecio*) en bij de Vederdistels (*Cirsium*) werden opgenomen. Bij de Zeggen (*Carex*) werden uitstekende illustraties van de

Witbol (Holcus mollis)

(foto: Ruth van Crevel)

Dr. R. v. d. Meijden

Drs. F. A. C. B. Adema

Drs. E. J. Weeda

urntjes en de bloeiwijzen opgenomen waardoor dit moeilijke geslacht weer wat toegankelijker is geworden, al blijft het van belang om niet enkel op de plaatjes af te gaan. Tenslotte vindt men bij de Grassen maar liefst 14 volle pagina's met afbeeldingen van een halmgedeelte met bladschede, tongetje en bladvoet die dienstig kunnen zijn om ook niet-bloeiende grassen te herkennen. Daarnaast vindt men nog 5 volle bladzijden met afbeeldingen van aartjes, bloemen en bloemdelen.

Een beknopte of een uitgebreide flora?

De vraag of de nieuwe editie van de Heukels een 'uitgebreide' of een 'beknopte' flora is, valt niet met één woord te beantwoorden, omdat deze flora zowel beknopt als uitgebreid genoemd kan worden. Beknopt is de flora stellig wanneer men let op determinatietabellen, registers en soortbeschrijvingen. Een hoofdsleutel, die minder dan een halve pagina beslaat, geeft toegang tot acht 'secondaire' sleutels, waarmee men alle plantenfamilies kan bereiken en vaak ook nog een bepaald geslacht binnen die families. Een en ander neemt niet meer dan 14 pagina's in beslag. De registers beslaan slechts 17 pagina's; naast een register van Nederlandse namen werd een register van wetenschappelijke namen opgenomen waarbij verwezen wordt naar familie- en geslachtsnummer, bij soorten uit zeer soortenrijke geslachten ook naar het bladzijdennummer.

De soortbeschrijvingen zijn eveneens zeer summiert gehouden. Elke soort heeft ongeveer 15 kolomregels toegemeten gekregen met korte diagnose, opgave van hoogte, bloeitijd of tijd van sporenproductie en graad van zeldzaamheid. Binnen dezelfde 15 regeltjes is deze flora tegelijk 'uitgebreid', wanneer men let op de verspreidings-

gegevens en de literatuurverwijzingen bij de onderscheiden soorten. Men geeft de verspreiding over Nederland – meestal aan de hand van de herziene indeling van de plantengeografische districten – aan en voorts wordt bij ingeburgerde soorten de herkomst vermeld. Ook geeft men aan in welke plantengemeenschap(en) een soort gewoonlijk voorkomt en als aan een soort een Friese naam is toebedeeld, wordt deze vermeld.

Wat deze flora tot een echt uitgebreide flora maakt is de met initialen en jaartallen aangeduide literatuurverwijzing die bij veel soorten gegeven wordt en de weg wijst naar en in Gorteria, De Levende Natuur, Natura, Atlas der Nederlandse Flora (voorlopig alleen nog deel I, hoewel bij de verspreidingsgegevens al wel gebruik gemaakt werd van informatie uit de nog te publiceren delen), Wilde planten, Flora Europaea (vol. 1 t/m V) e.a. Flora's uit naburige landen worden niet genoemd, hetgeen getuigt op het universele karakter van de Flora Europaea voor de hand ligt.

Veranderingen in het verspreidingspatroon van diverse plantensoorten

De wel gehoorde uitspraak, dat een nieuwe druk van een flora bij verschijning al weer verouderd is, gaat slechts in geringe mate voor de 20e druk van de Flora van Nederland op. De bewerkers zijn ten dele ook betrokken bij de samenstelling van de Atlas van de Nederlandse flora, waarvan deel I reeds verschenen is en deel II en III in bewerking zijn en nog gepubliceerd moeten worden. Hierdoor zijn zij goed op de hoogte van de steeds voortgaande ontwikkeling van onze Nederlandse flora. Nieuwe soorten die opduiken, adventieven en oorspronkelijke tuinplanten die inburgeren konden zo snelesignaleerd worden.

G. J. de Joncheere

Het kan voor floragegebruikers interessant zijn om op het voorkomen van dergelijke soorten te letten en daarom wordt een aantal van dergelijke neofyten in uw aandacht aanbevolen:

Groensteel	Gestreepte leeuwepok
Lansvaren	Kleverige ogentroost
Roze winterpostelein	Zandweegbree
Rozetkruiders	Oeverstekelnoot
Breedbladige lathyrus	Goudknopje
Zeelathyrus	Bossig kruiskruid
Puntwederik	Strandsla
Trosveenbes	Moerashyacinth
Groene ossetong	Berglook
Glansbesnachtschade	Canadese rus
Buddleja	

Onder de neofyten zijn opvallend veel grassen:

Kwispelgerst	Klein liefdegras
Gekrulde dravik	Straatliefdegras
Baardgras	Aleppogierst
Bruinbaardgras	

Enkele suggesties voor sortimentsuitbreiding in de 21e druk zijn nu al te geven op grond van recente vondsten:

- * Grote morgenster (*Tragopogon d vondsuius*): diverse vonsten op spoorwegterreinen in de Randstad in 1983;
- * Druifkruid (*Chenopodium botrys*): eveneens op spoorwegterreinen, maar nu in Midden- en Oost-Nederland;
- * Oosterse toorts (*Verbascum chaixii*): talrijk op spoorwegterrein bij Eijdsen, ook meer zuidwaarts langs de spoorlijn bij de Belgische grens;
- * Trosmargriet (*Chrysanthemum corymbosum*): aan spoordijk bij Westervoort, groeiend in licht struweel (vergelijkbaar met Middeneuropese situatie!). Het ligt, gelet op de groeiplaats en het feit dat deze soort zelden geteeld wordt, niet voor de hand dat het hier een ontsnapte sierplant betreft.

Tenslotte spreek ik de wens en de verwachting uit, dat na de goede, maar zeker al enigszins verouderde 19e druk (Heukels/Van Ooststroom) de in verscheidene opzichten betere 20e druk (Heukels/Van der Meijden) van de Flora van Nederland door velen met voldoening zal worden gebruikt en dat een nog weer betere 21e druk niet al te lang op zich zal laten wachten.

Adres van de schrijver:

(foto's blz. 308-309: Ruth van Crevel)

Heukels/Van der Meijden **Flora van Nederland**, verzorgd door dr. R. van der Meijden, Drs. E. J. Weeda, drs. F. A. C. B. Adema en G. J. de Joncheere, Uitg. Wolters-Noordhoff te Groningen, 20e druk 1983, 583 pp., geb., krt., vele zw.w. fig. Prijs: f 59,—.

oentje

door Ferry Siemensma

